

WOLFGANG AMADEUS MOZART'IN SONATA NO.9 İN D MAJÖR, K.311 ESERİNDE ALLEGRO FORM YAPISI VE ARMONİK ANALİZİ

THE ALLEGRO FORM STRUCTURE AND HARMONIC ANALYSIS OF WOLFGANG AMEDEUS MOZART'S SONATA NO.9 IN D MAJOR, K.311

Cihat TOKGÖZ

Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Müzik Bilimleri Bölümü,
cihat.tokgoz1@ogr.sakarya.edu.tr

Sakarya / Türkiye

ORCID: 0009-0008-4619-5356

ÖZET

Bu araştırmada Sonatların genelde ilk bölümü olan allegro bölümünün, seçilmiş besteci ve eseri üzerinden form ve armonik yapıları analiz edilmiştir. Araştırmada Wolfgang Amadeus Mozart'ın Piano Sonata No.9 Re Majör K.311 adlı eserinin birinci bölümünde yer alan sonat allegrosu formu, biçimsel ve armonik yönleriyle ele alınmıştır. Araştırmada doküman analizi yöntemi kullanılarak eserin grafik halinde notasyon üzerinden sunumu gerçekleştirilmiştir. Eser basamaksal adlandırma ve Lead sheet yöntemi ile derecelendirilmiş, eserin temaları, armonik yapısı, form yapısı, bölüm geçişlerindeki köprüler yapılan analiz ile notasyon üzerinden gösterilmiştir. Eserin serim, gelişme ve yeniden serim bölümleri analiz edilerek Bulgular, Mozart'ın klasik dönem sonat anlayışında form–armoni dengesini ustalikle kurduğunu ve tonal yönelimleri ifade gücünü artıracak şekilde kullandığını ortaya koymaktadır. Araştırma, klasik dönem sonat formunun analitik çözümlemesine metodolojik bir örnek sunması bakımından önem taşımaktadır. Çalışma, müzik teorisi, armoni ve form analizi alanında eğitim gören öğrenciler için çözümleme modeli sunarken; icracılar açısından da eserin yorumlanmasında yapısal ve tonal farkındalık geliştirmeye katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Böylece hem kuramsal hem de uygulamalı müzik çalışmalarına disiplinler arası bir perspektif kazandırmayı hedeflemektedir.

Anahtar kelimeler: Sonat, Allegro, Mozart, Form ve Armonik analiz, Basamaksal Adlandırma ve Lead Sheet

ABSTRACT

In this study, the formal and harmonic structures of the allegro movement, which is generally the first movement of sonatas, were analyzed through a selected composer and work. The research focuses on the sonata-allegro form in the first movement of Wolfgang Amadeus Mozart's Piano Sonata No. 9 in D Major, K. 311, examining its formal and harmonic aspects. Using the document analysis method, the work was presented graphically through musical notation. The piece was analyzed by means of scale-degree labeling and the lead sheet method, and its themes, harmonic structure, formal design, and the bridges between sections were demonstrated through notation-based analysis.

By analyzing the exposition, development, and recapitulation sections of the work, the findings reveal that Mozart skillfully established the balance between form and harmony in the Classical sonata tradition and employed tonal direction in a way that enhanced expressive power. The study is significant in that it provides a methodological example for the analytical examination of Classical sonata form. While offering an analytical model for students studying music theory, harmony, and form analysis, it also aims to contribute to performers' interpretation of the work by fostering structural and tonal awareness. In this way, the study seeks to bring an interdisciplinary perspective to both theoretical and practical music studies.

Keywords: Sonata, Allegro, Mozart, Formal and Harmonic Analysis, Scale-Degree Labeling and Lead sheet System

GİRİŞ

Klasik dönemin modern ve girift dizaynı olan sonat formu, sanatçının ve bestecilerin kendilerini ifade etmesine ve teknik becerisini göstermeye olanak sağlayan biçimsel yapıdır. 1730'lu yıllarda karşılaşılan sonat form yapısı işlevselliğini 20. Yüzyıl'ın ortalarında dahi sürdürmüştür. (Caplin, 1998). Müzik tarihinde klasisizmin simgesel formu, sonat formu diyebiliriz. J. Haydn'ın yaşadığı dönemde en çok değer kazanan form olan sonat formu Mozart ile çok daha geliştirilmiştir. Beethoven ile kuralları kabullenip kesinleşmiş bir yapı niteliği kazanmıştır. Klasik dönemin ve romantik dönemin önemli bir parçası olan Beethoven kimi eserlerinde kuralları yıkmış olsa da kendisinden sonra Schubert, Weber, Schumann dahi olmak üzere romantik dönemin önemli bestecileri sonat formuna önem göstermişler ve geleneksel yapıya bağlı çokça eser üretmişlerdir. (Cebeci, 2007). Klasik dönemde besteci sonatlarına baktığımızda genelde üç veya dört bölümden oluşmaktadır. Dört bölümlü sonatların ilk ve son bölümlerinde yapı daha büyük orta bölümlerinde ise, lied veya dans formu olarak daha minimal bölümlerdir. (Nardemir, 2017). İkinci bölüm, (Largo, Andante, Adagio) gibi düşük tempolar yazılabilir ve genellikle lied formundadır. Ancak nadirde olsa sonat formu veya rondo formunda olabilir. Üçüncü bölüm, (Allegro, Allegretto) gibi tempolardadır. Triolu lied formunda Menuet'tir. Dördüncü bölüm, (Vivace, Presto, Allegro) gibi yüksek tempolarda ve genelde karşılaşılan rondo formudur. Bu form yapısını klasik dönem sonatlarında çokça görmekteyiz. Ancak dördüncü bölümde sonat formu veya füg formuna da nadir olarak karşılaşılmaktadır. (Nardemir, 2017).

Sonat terimi, Latince (Sonare) sözcüğünden ortaya çıkmıştır. Çalgı için bestelenmiş eser niteliği taşır. Vokallere çok fazla yer verilmez. Sonatlar çok bölümlü oluşturulmuş, tek bir çalgı ya da orkestra biçiminde yazılmış kendine has zenginliği olan, canlı ve sanatsal bütünlüğü olan çalgı müzikleridir. 18. yy.'da genelde 3 ya da 4 bölümlü olarak oluşturulan bir biçimdir. Sonat allegrosu ise senfoni, konçerto, kuartette kullanılan tek bir bölümün "Exposition – Development – Re-Exposition" şeklinde üçe ayrılan form yapısının ismidir. Barok dönemde temelleri atılmış, Klasik dönemde nitelik kazanan ve 20. Yüzyılın kabul edilmiş en gelişmiş müzik yapılarından biridir. Sonat allegrosu incelendiğinde, yapının tekrar prensibi, melodileri dinleyicinin aklına kazınmaları bestecilerin yetenekleri ve dehasını gösterir. (Vural, 2019). Sonat bölümleri incelendiğinde genel olarak ilk bölüm temposu allegro olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölümün yapısı Sonat allegrosu formundadır ve hızlı bir tempodadır. Sonat ve sonat allegrosu farklı yapılardır. Sonat terimi opera, senfoni gibi türleri ifade etmektedir. Sonat allegrosu ise form yapısıdır. Yani eserin tamamı değil eserdeki tek bir bölüm yapısının biçimsel özelliğidir. (Usmanbaş, 1974). Sonat formu veya diğer bir ismi ile sonat allegrosu, eserin tema vurgusunu sağlayan en önemli bölümdür. Sonat allegrosu formu yalnızca sonatlarda değil birçok eserde örneğin; senfoni, konçerto gibi çok partili eserlerde dahi birinci bölümleri oluşturabilir. (Eker, 2023).

Klasik dönem formlarında sonat allegrosu formu incelediğinde üç bölümlü A+B+A yapısı en karşılaşılan formdur. İlk bölüm, sergi (Serim, Exposition) bölümü olarak adlandırılır. Bu bölümde eserin teması ve vurgulanmak istenen ana fikirler ön plandadır.

İkinci bölüm, Gelişme (Gelişim, Développement) bölümü ilk bölümdeki temanın geliştirilmesi ve işlenmesinin oluşturulduğu bölümdür. Üçüncü bölüm, yeniden serim (Re-exposition) bölümünde birinci bölümün fikirleri ana ton üzerinden veya farklı tonlara modülasyon yapılarak duyurulur. Allegro bölümü sona erdirilirken son bir cümle (coda) ile bölüm sona erer. Sonat bölümleri, bölüm sona erdikten kısa bir süre sonra veya bazı durumlarda bölüm sonlarında yazılmış olan “Attacca” terimiyle kesinti olmadan yani birbirlerine bağlanarak devam edebilmektedir. Sonat bölümlerinin önemli özelliklerinden biri bütünlük ve akıcılıktır. Her bölümün diğer bölümlerle olan bağlantısı, özgünlüğü, ifade biçimi ve aktarış yönünden paydaş olması gerekir. “Sonat kelimesi, seslendirmek, çalmak anlamına gelen Lâtince Sonare sözcüğünden gelmektedir.” (Cangal, 2011). Günümüzdeki sonat formu ile önceki dönemlerdeki sonat formları birbirinden farklı özellikler göstermektedir. Günümüzdeki sonat formu klasik dönem bestecileri tarafından şekillendirilmiştir. Bu nedenle Barok dönem ve klasik dönem sonatları birbirlerine bazı durumlarda benzemekte fakat farklılıklarda mevcuttur. (Demirtaş & Lehimler, 2018).

Tablo 1. Sonat Allegrosu Form Yapısı

Exposition	Development	Re-Exposition
Giriş – Serim	Gelişme – Düğüm	Yeniden Sergi – Çözüm
Tema,1	Giriş bölüm teması	Tema,1
Köprü	geliştirilerek “Yeni fikir”	Köprü
Yardımcı Tema	Tema dışı unsurlar	Yardımcı Tema
Kapanış Teması	kullanılarak	Kapanış Teması
Codetta – Coda		Codetta – Coda

17. yy. başlarında sonatlar ikincil bir form olarak gözükiyordu. 1650’de ise bu fikri alman besteciler benimseyip geliştirilmesinde rol oynamıştır. Sonat formunu sütünlerin veya partita’ların ilk bölümlerine sonat formu ekledikleri bilinmektedir. 1670’li yıllarda ise İtalyan besteciler sonat formunu ikiye ayırmışlardır. Birinci; Kilise sonatı, bir diğer adıyla sonata da chiesa, form özelliği füğ yapısında benzer olmasıdır. İkinci; Oda sonatı, diğer adıyla sonata da camera, dans müziğine benzeyen müziklere oda sonatı adı verilmiştir. Barok dönem sonatı ile klasik dönemin sonat allegrosu ile olan karşılaştırmalı özellikler yalnız tematik analizler göz önüne alındığında fark edilir. (Altınel, 2020).

Problem Durumu ve Araştırma Soruları

Günümüz müziği ile geçmişteki müzik arasında benzerlikler olsa bile, farklılıklar vardır ve incelenmelidir. Geçmiş dönemde kazanılan kazanımların bugün sürdürülebilirliği korunmalı ve yapılan müziklere dahil edilmelidir. Müziğin temel bileşenlerinden olan Armoni sanatı, orta çağdan günümüze ulaşan miraslardan biridir. Armoni ve kontrpuan stiline eserler tanıtılmalı, günümüzdeki yapılan müzikalite artırılmalıdır. Araştırmanın amaçları doğrultusunda icracının yalnız eseri çalmak değil, eserleri analiz edebilme kabiliyetinin artırılması amaçlanmaktadır. Bireyin dönemlerin karakter özellikleri iyi analiz etmesi, dönemin sanatsal faktörlerini anlayarak teknik boyuta hazır hale gelmesi çalışmanın önemi niteliğindedir. Çalışmada yeni bir eser çalışmaya başlanmadan önce eserin form ve armonik analizinin nasıl yapılması gerektiğine dair bulgulara yer verilmektedir. Hazırlık yapmak öğrenciye ve icracıya alışkanlık durumu edinilmesi gerektiği ve analitik bakış açısı, gözlem, tartışma niteliği kazandırılmalıdır. Araştırmada kullanılan eser analizleri literatürde yer alan bilgilerle desteklenip çıkan bulgular analiz ve tarama yöntemi kullanılarak yorumlanmıştır.

Klasik dönem sonat formu üzerine yapılan çalışmalarda, çoğunlukla dönemler arası karşılaştırmalara veya genel biçim şemalarına odaklanıldığı görülmektedir. Bu durum, belirli eserlerin kendi iç yapısının ve bestecinin bireysel form–armoni tercihlerinin yeterince ayrıntılı biçimde incelenmemesine yol açabilmektedir. Wolfgang Amadeus Mozart’ın piyano sonatları, klasik dönem sonat allegrosu formunun en dengeli ve olgun örnekleri arasında yer almasına rağmen, bu eserlerin birçoğu analizlerde yüzeysel biçimde ele alınmakta; özellikle tek eser üzerinden yürütülen ayrıntılı armonik ve biçimsel çözümlenmelere sınırlı ölçüde yer verilmektedir. Bu bağlamda, Mozart’ın Piano Sonata No.9 Re Majör K.311 adlı eserinin birinci bölümünde sonat allegrosu formunun nasıl yapılandırıldığı, bölümler arasındaki armonik ilişkilerin hangi işlevlerle kurulduğu ve bu yapının klasik dönem estetik anlayışı içindeki konumu yeterince açıklığa kavuşturulamamış bir problem alanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Alt Problemler

1. Eserde kullanılan tonal dereceler, armonik ve formal yapı nasıl işlenmiştir?
2. Eserde dönemin tarihine ait hangi bulgular ve değerler yansıtılmaktadır?
3. Sonat Allegrosu formunun Klasik dönem müziğindeki önemi ve yeri nedir?

YÖNTEM

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Konularla ilgili literatür taraması yapılarak verilere dayalı analiz yorumlaması yapılmıştır. Eser üzerindeki toplanan veriler, basamaksal adlandırma ve lead sheet yöntemi ile notasyon üzerinden sunulmuştur. Eser form ve armonik analiz açısından incelenmiş ve betimlenmiştir. Basamaksal adlandırma ve lead sheet yöntemi akorların adlandırılması konusunda en yaygın yöntemlerden biridir. Akorların kök sesleri ilgili dizeler içindeki basamak sırasıyla adlandırılır. Yöntem sırasına göre I. Basamak akoru, ikinci basamağın üzeri kurulan akora II. basamak akoru denir. (Cangal, 2021, s.74).

Görsel 1 Basamaksal Adlandırma Yöntemi

Basamaksal adlandırma, akorların ilgili dizeler içindeki konumlarını belirlediği ve majör ya da minör dizilerin hangi basamağında ne tür bir akor bulunduğu bilindiği için, adlandırmada geçmediği halde akorun kimliği ve niteliksel özelliği de (dolaylı olarak) belirtilmiş olur.

Özellikle “Basamaksal Armoni” kuramının temeli olan bu adlandırma yönteminde akorlar tonaliteden bağımsız birer ses kümesi olarak değil, tonalite içindeki konumlarına göre adlandırıldığı için, aynı akor, farklı dizi ya da tonalitelere farklı basamak sırasıyla adlandırılır.

Örneğin; Do majör dizi (ya da tonalitesinde) “I. Basamak akoru” olarak adlandırılan Do-Mi-Sol akoru, Sol majörde “IV. Basamak”, Fa majörde “V. Basamak”, Mi minörde ise “VI. Basamak akoru” olarak adlandırılır. (Cangal, 2021).

Çalışmada Basamaksal Adlandırma yöntemi, Rus armonik stiline göre bazı dereceler harflendirme sistemi ile gösterilmiştir. Harflendirme sisteminde bazı dereceler örneğin; K6/4 (Birinci derece 2. Çevrim akoru), DDVII7 (Çift dominant 7li akoru – Dominant’ın dominantı) olarak gösterilmiştir.

7 7 6 6 6 7 5
4 3 4 4 - 3

C major: I⁷ ii⁷ IV^c IV^b VII^c V⁷ I
C major: C⁷ d⁷ F/C F/A B^{o7}/F G⁷ C
CM7 Dm7 F/C F/A Fdim7 G7 Csus4 C
C^{o7} D⁷ Fm^o/C Fm^o/A F^{o7} G⁷ C^osus⁴ C^om^o

Görsel 2. Lead Sheet Yöntemi

Müzik teorisinde armonik yapıyı ifade etmek için farklı notasyon sistemleri kullanılmaktadır. Geleneksel Batı müziği analizlerinde yaygın olarak kullanılan Romen rakamı sistemi, akorların tonal merkez içindeki fonksiyonlarını ve dizisel ilerleyişini göstermeye odaklanır. Bununla birlikte özellikle modern, popüler ve caz müzik bağlamlarında akor sembolleri (chord symbols) yaygın biçimde kullanılmaktadır. Bu sistemde akorlar kök sesleri ve nitelikleriyle birlikte doğrudan adlandırılır ve gerektiğinde bas sesleri eğik çizgi (slash) kullanılarak belirtilir. Örneğin; Em/G, B7/D#. Bu tür bir gösterim, armonik yapıyı tonal fonksiyonlara indirgmeden daha pratik ve hızlı bir şekilde ifade etmeye imkân tanır ve özellikle karmaşık armonik geçişlerin bulunduğu bölümlerin analizinde açıklayıcı bir yöntem olarak tercih edilmektedir. Böylece müzisyenlerin neyi doğru bir şekilde çalmaları gerektiğini anlamak için minimum zaman ve düşünce harcamalarına olanak tanır. (Yoshioka, 2004).

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı sonat allegrosu formu ve analiz yöntemlerini analiz etmek ve bu alanda ilgili çalışmalar hazırlayan eğitimci ve öğrenci gruplarına yol gösterme amacı ile kaynak oluşturmaktır. Araştırmada eser icracılarına yönelik teknik üslup edindirme, kolaylaştırıcı yöntem olan derecelendirme ve analiz kavramının icrayı kolaylaştırma adına kaynak göstergesi olarak hazırlamak araştırmanın amacı niteliğindedir. Bu çalışma; Öğrenme kazanımının artırılmasından ve sürecin hızlandırılmasından, bireyin kişisel eleştirisi, öğrenim farkındalığı, grup ortamında analitik düzeyde eleştiri kabiliyetinin güçlendirilmesi bakımından, eser sayısı artırılmasına olanak sağlamak için kullanılan analiz yönteminden yararlanılarak repertuarın genişlik kazanması bakımından, bireyin yaşantısında icra sanatında ilerleyişi piyano, solfej, duyum gibi etkenleri, bulunduğu ortamda veya öğretmenlik yaşamında aktarabilmesi bakımından, eğitim ve araştırma konusu başlığında kaynak oluşturması bakımından, konservatuvar ve Güzel sanatlar lisesi-fakültesi, Eğitim fakülteleri derslerinde sonat allegrosu formu ve armonik analiz yapılarının incelenmesi bakımından, müzik tarihi alanında dönemlerin oluşturduğu etki tarafından kaynak oluşturulması, piyano eğitiminde; Mozart – Piano Sonata No.9 in D majör K.311, sonat allegrosu incelenmesi. Allegro formu ve tekniği bakımından incelenmesi, analiz edilen eserin öğrenim çatısı altında bilgi kaynağı oluşturulması, yeni üretilecek eserlerde sonat formu yapısının anlaşılması, oluşturulan eserlerde analiz yöntemlerinin karşılaştırılmasına yönelik teşvikin artması niteliğinde önem arz etmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan veriler literatür tarama yöntemi ile elde edilmiş verilerdir. Araştırmada kullanılan kaynak notasyonu internet arama motorlarında en çok karşılaşılan notasyonlara göre seçilmiştir. Seçilmiş olan notasyon bugünün nota yazım programları ile yazılmış olan notasyondur. Notanın alındığı ilgili internet adresi:

1. <https://imslp.org/wiki/Special:ReverseLookup/56318>

BULGULAR

Wolfgang Amadeus Mozart – Sonata No.9 in D majör K.311 eserinde A bölümü otantik kadans ile başlamaktadır. Ana tema 4 ölçü ile belirtirmiştir.

Görsel 3. Sonata No.9 in D majör K.311, Ölçü 1 – 5

6 – 10 ölçüleri arası I, V dereceleri ve çevrimleri tekrarlanmıştır.

Görsel 4. Sonata No.9 in D majör K.311, Ölçü 6 – 10

11. Ölçüde V4/3 akoru ile Mi armonik minör tonalitesine yönelme yapılmıştır. 12. Ölçüde Re sesi diyez olarak Mi tonalitesini armonik minöre çevirmede olanak sağlamıştır.

Görsel 5. Sonata No.9 in D majör K.311, Ölçü 11 – 14

15. Ölçüde ton değiştirmek için hazırlık yapılmaktadır. I, V akorları tekrarlanarak V. Derece akoru eşitlenmiştir. Eserin devamında apajuatür kullanılarak yönelinen ton, başlangıç tonunun dominantı olan La Majör tonalitesidir.

Görsel 6. Sonata No.9 in D majör K.311, Ölçü 15 – 19

24. Ölçü ile yardımcı temaya bağlanılmak istendiği için köprü kullanımı gerçekleştirilmiştir. Köprünün melodik üslubu öncelikle sağ el, sonrasında sol ele geçmiştir.

Görsel 7. Sonata No.9 in D majör K.311, Ölçü 20 – 24

Köprü geçişinde dikey kontrpuan uygulanmaktadır ve sonrasında eserde çok kez kullanılan yardımcı temaya bağlanılmaktadır.

KÖPRÜ YARDIMCI TEMA

I — V — I — V2 I6 V2 I6 — V4/3 I

Görsel 8. Sonata No.9 in D majör K.311, Ölçü 25 – 28

IV I6 — V4/3 I ii6 I6/4 V7

Görsel 9. Sonata No.9 in D majör K.311, Ölçü 29 – 31

I I6 V4/3 I IV I6 — V4/3 I

Görsel 10. Sonata No.9 in D majör K.311, Ölçü 32 – 34

Eserin A bölümü; D majör tonalitesiyle başlamıştır. Bölüm sonunda 3 ses Apojuatür ile Disonans çözülme etkisi yaratılarak La majör tonalitesiyle sona ermiştir.

La Majör

ii6 — K6/4 V7 I V7 I V7 I V7 I IV V7 I

3 Ses Apojuatür

Görsel 11. Sonata No.9 in D majör K.311, Ölçü 35 – 39

Eserde 40. Ölçüde B bölümüne başlanmıştır. Bu bölümde jazz ve blues armonisinde çokça kullanılan daha karmaşık yapıların analizinde kullanılan, Lead Sheet yöntemine geçilmiştir 42. Ölçüde Si Majör tonalitesinin dizi içerisindeki sesleri kullanılarak Mi armonik minör tonalitesine yönelme yapılmıştır. Başlangıçta 4 ölçümlük inici Sekvens yapısı kullanılmıştır.

Görsel 12. Sonata No.9 in D majör K.311, Ölçü 40 – 45

46. Ölçüde Re majör'e yönelme yapılmıştır.

Görsel 13. Sonata No.9 in D majör K.311, Ölçü 46 – 49

Görsel 14. Sonata No.9 in D majör K.311, Ölçü 50 – 52

Eserin 55. Ölçüsü duyum olarak bağlı bir 7'li akor çözümlemesi bass sesler ile tamamlanmış bir Tonik. 56. Ölçüde D7 geçiş akoru köprü olarak kullanılıp, Sol Majör modülasyonu sağlanmıştır.

Görsel 15. Sonata No.9 in D majör K.311, Ölçü 53 – 57

Eserin 58. ölçüsünde yardımcı tema tekrar işlenmektedir.

Görsel 16. Sonata No.9 in D majör K.311, Ölçü 58 – 60

Görsel 17. Sonata No.9 in D majör K.311, Ölçü 61 – 63

Eserin 66. Ölçünde yönelme tekniğine geçiş için 16'lık notalar ile melodik hareketlilik arttırılmıştır.

Görsel 18. Sonata No.9 in D majör K.311, Ölçü 64 – 66

Görsel 19. Sonata No.9 in D majör K.311, Ölçü 67 – 70

71. Ölçü sonunda Si Majör tonalitesi ve ardından Mi Minör tonalitesine anlık bir yönelme yapılmış ve hemen ardından La Majör, Re Majör ve Si Majör tonaliteleri ile güçlendirilmiş Mi Minör tonalitesi oluşturulmuştur.

Görsel 20. Sonata No.9 in D majör K.311, Ölçü 71 – 74

75. Ölçüde La Majöre bir yönelme yapılmıştır. 78. Ölçüye La tonalitesini hazırlayarak akor eşitlemesi yapılmış. Bu durumda La tonalitesi artık dominant hale gelmiştir. Eser 78. Ölçüde modülasyona uğrayıp B bölümü ton değişimine uğramıştır.

Görsel 21. Sonata No.9 in D majör K.311, Ölçü 75 – 78

83. Ölçüde parçanın tonalitesi olan Re Majör, değişime uğrayıp Armonik Minör tonda sergilenmiştir.

Görsel 22. Sonata No.9 in D majör K.311, Ölçü 79 – 84

Yardımcı temanın duyumunu hazırlamak için tekrardan 87 – 90 arası ölçülerde köprü kullanımı gerçekleştirilmiştir.

Görsel 23. Sonata No.9 in D majör K.311, Ölçü 85 – 88

Re-Exposition bölümüne geçiş hazırlığı için tekrar yardımcı tema kullanılmıştır.

YARDIMCI TEMA

D A7/G D/F# A7/G D Em7 D G

Görsel 24. Sonata No.9 in D majör K.311, Ölçü 89 – 92

D/F# E7 D Em/G D/A A7 D D/F# E7 D

Görsel 25. Sonata No.9 in D majör K.311, Ölçü 93 – 95

99. Ölçüde eserin başlangıcı olan A bölümüne dönüş yapılarak, ana tema tekrar Re Majör tonalitesi ile gösterilmiştir. A Bölümünde tekrar Basamaksal Adlandırma yöntemine geçilmiştir.

A

G D/F# Em7 D Em/G D/A A7 I V4/3

Görsel 26. Sonata No.9 in D majör K.311, Ölçü 96 – 99

Görsel 27. Sonata No.9 in D majör K.311, Ölçü 100 – 104

105 – 108 ölçüleri arasında coda ile son bir cümle daha eklenip bitişe yaklaşılmıştır.

Görsel 28. Sonata No.9 in D majör K.311, Ölçü 105 – 107

Eser 112. Ölçüde başlangıç tonalitesi olan Re Majör ile sona ermektedir.

Görsel 29. Sonata No.9 in D majör K.311, Ölçü 108 – 112

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada Wolfgang Amadeus Mozart'ın Piano Sonata No.9 Re Majör K.311 adlı eserinin birinci bölümünde yer alan sonat allegrosu formu, biçimsel ve armonik açıdan ayrıntılı olarak incelenmiştir. Çalışmada basamaksal adlandırma ve Lead Sheet yöntemi kullanılarak eserin serim, gelişme ve yeniden serim bölümleri tonal yönelimler, akor işlevleri ve form içi ilişkiler bağlamında değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, Mozart'ın klasik dönem sonat anlayışını geleneksel kurallara bağlı kalarak ancak ileri düzey armonik düşünceyle geliştirdiğini ortaya koymaktadır.

Eserin serim bölümünde ana temanın Re majör tonalitesinde açık ve dengeli bir yapı ile sunulduğu, köprü bölümünün ise dominant tonalite olan La majöre yönelimi hazırlayıcı bir işlev üstlendiği görülmüştür. Yardımcı tema, klasik dönem sonat geleneğine uygun biçimde dominant tonalitede konumlandırılmış; tematik tekrarlar ve dengeli cümle yapılarıyla dinleyici algısında bütünlük sağlanmıştır. Mozart'ın bu bölümde ağırlıklı olarak I, IV ve V (Tonik, Sub-Dominant, Dominant) derecelerini kullanmasına rağmen, bu dereceler arasında kurduğu geçici yönelimler ve akor eşitlemeleriyle tonal algıyı sürekli canlı tuttuğu tespit edilmiştir.

Gelişme bölümünde ise eserin armonik yapısının belirgin biçimde zenginleştiği gözlemlenmiştir. Mozart, kısa motifler üzerinden ilerleyerek farklı tonal alanlara yönelmiş, geçici modülasyonlar ve kromatik dokunuşlarla armonik gerilimi artırmıştır. Bu bölümde kullanılan nadir akor yapıları ve beklenmedik tonal geçişler, klasik dönem estetiği içerisinde dikkat çekici bir ifade gücü yaratmaktadır. Gelişme bölümünün, formun dramatik merkezini oluşturacak şekilde tasarlandığı ve tematik malzemenin dönüşüne bilinçli bir hazırlık sunduğu anlaşılmaktadır. Yeniden serim bölümünde ana ve yardımcı temaların ana tonaliteye döndürülmesiyle formun dengesi yeniden sağlanmış, klasik sonat allegrosu yapısına uygun bir çözümleme gerçekleştirilmiştir. Eserin sonunda yer alan coda bölümü hem biçimsel kapanışı güçlendirmiş hem de tonal istikrarı pekiştirmiştir. Bu yapı, Mozart'ın form anlayışında denge, açıklık ve ifade gücünü ön planda tuttuğunu açık biçimde göstermektedir.

Sonuç olarak, Piano Sonata No.9 Re Majör K.311 eseri, Mozart'ın klasik dönem sonat allegrosu formunu yalnızca kurallara bağlı bir biçimde kullanmadığını, aynı zamanda bu formu gelişmiş armonik ilişkiler ve bilinçli tonal yönelimlerle zenginleştirdiğini ortaya koymaktadır. Eser hem müzik analizi açısından hem de piyano icrası bağlamında önemli bir örnek niteliği taşımakta; klasik dönem repertuarının anlaşılmasına ve yorumlanmasına katkı sağlayacak nitelikte bulgular sunmaktadır. Bu yönüyle çalışma, tek eser üzerinden yapılan ayrıntılı analizlerin klasik dönem müziğinin derinlikli biçimde kavranmasına olanak sağladığını göstermektedir.

KAYNAKLAR

- Caplin, W. (1998). *Classical Form: A Theory Of Formal Functions For The Instrumental Music Of Haydn, Mozart, And Beethoven*, Oxford University Press, London.
- Cebeci, Ö. (2007). "Chopin'in 2. Piyano Sonatı Üzerine Bir Araştırma", Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Rosen, C. (1988). *The Sonata Forms*, WW Norton & Company, New York.
- Tuğrul, E. G. (2015). "W.A Mozart'ın Piyano Sonatları", Sanatta Yeterlilik Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- İlyasoğlu, E. (2009). *Zaman İçinde Müzik*, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Mimaroglu, İ. (1990). *Müzik Tarihi*. Varlık Yayınları, İstanbul.
- Nardemir, S. (2017). "Sergei Rachmaninoff'un Hayatı ve Op.19 Viyolonsel Sonatı'nın Müzikal Analizi", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Publig, M. (2004). *Mozart, Dehanın Gölgesinde*. Can Yayınları, İstanbul.
- Kurtuluş, D. E. (2019). "Klasik Dönem Özellikleri ve W. A. Mozart'ın No.1 ve No.2 Keman Konçertolarının Yapılan Müzikal Analizlerinin Karşılaştırılarak İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Cangal, N. (2011). *Müzik Formları*, Arkadaş Yayınevi, Ankara.
- Cangal, N. (2021). *Armoni*, Arkadaş Yayınevi, Ankara.
- Demirtaş, E., & Lehimler, E. (2018). "Johann Sebastian Bach'ın Bwv 1031 Numaralı Mi Bemol Majör Flüt Sonatının İcrasal Yönden Analizi", Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 22(3): 2889-2902.
- Vural, H. (2019). "Sonat'ın Evrimi", Ahenk Müzikoloji Dergisi, 4(4): 81-103.
- Usmanbaş, İ. (1974). *Müzikte Biçimler*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

Eker, T. Ç., & Şentürk, N. (2023). “Sonat Formunun Tarihi Süreç İçindeki Gelişimi: Joaquín Rodrigo Piyano Sonatı Analizi”, *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 13(1): 240-255.

Altınel, F. N. (2020). “19. Yüzyıl Romantik Viyola Sonatları Ekseninde Yorumla Yönelik Müzikal ve Teknik Yaklaşımlar”, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yoshioka, T., Kitahara, T., Komatani, K., Ogata, T., & Okuno, H. G. (2004). “Automatic Chord Transcription With Concurrent Recognition Of Chord Symbols And Boundaries” *Proceedings of the International Society for Music Information Retrieval Conference, ISMIR*.